

ESRARENGİZ İSTANBUL

MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU

VakıfBank Kültür Yayınları: 0323
Edebiyat: 074

ESRARENGİZ İSTANBUL
MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU

Hazırlayanlar
Şaban Bıyıklı
Mehmet Berk Yalıtırık

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü ve Son Okuma
Ömer Uzunagaç

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Harun Tuncer

VakıfBank Kültür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdizeniz Caddesi
No:7/A1 – Kat 13
Ümraniye 34768 İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2024

ISBN 978-625-6647-48-0
Takım ISBN 978-625-6647-47-3

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
İmak Ofset Basım Yayın A.Ş.
Akçaburgaz Mh. 137. Sk. No:12
34522 Esenyurt / İstanbul / Türkiye
Tel: +90 444 62 18
Sertifika No: 71320

1. Baskı: Ekim 2024

ESRARENGİZ İSTANBUL

MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU

HAZIRLAYAN

ŞABAN BIYIKLI

MEHMET BERK YALTIRIK

MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU

Münir Süleyman Çapanoğlu, 1894 yılında İstanbul'da bir konakta dünyaya geldi. Çapanoğlu, eğitim hayatına gayriresmi olarak Beyazıt Camii'nde başladı. Lise eğitimini, bir süre Üsküdar İdadisi'ne devam ettikten sonra, Hadika-i Meşveret İdadisi'nden mezun olarak tamamladı. Daha sonra Şâir Mehmed Celâl'den edebiyat, Şehbenderzâde Ahmed Hilmi'den felsefe ve İslâm tarihi hakkında özel dersler aldı. Liseden sonra İstanbul Dârülfünûn'u Edebiyat Fakültesine girdi. İkinci sınıftayken I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle askere alındığından eğitimine ara vermek zorunda kaldı. Askerlik görevini Trabzon'da yapıp döndükten sonra eğitimine devam etmedi. Çapanoğlu, babasının yakın dostu ve evlerinin daimi misafiri olan Ahmet Rasim'in etkisiyle çocuk yaşta gazeteciliğe heves etti. Gazeteciliğe adım atınca da meslekteki üstadı ve piri olarak kabul ettiği Ahmet Rasim'in izinden gitti. Onun gibi çok yazan ve birçok sahada kalem oynatabilen bir gazeteci oldu. Çapanoğlu, eskilerin "velut" kelimesiyle nitelendirdikleri türden üretken, aynı zamanda hikâye ve romandan tarihe, mizahtan ilmi konulara dek birçok alanda yazabilen çok yönlü bir kalemdi. Altmış yıla yakın meslek hayatında elliden fazla müstear ad kullanmış, yuzden fazla gazete ve dergide binlerce yazı yayımlamıştır. 20. yüzyıl Türk basın tarihinin önde gelen isimlerinden olan Çapanoğlu, 1 Temmuz 1973 Pazar günü İstanbul'da vefat etti.

ŞABAN BIYIKLI

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 1993-2003 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri olarak görev yaptı. 1997 yılında Marmara Üniversitesi İktisat Tarihi Anabilim Dalı programında "Çağdaş Türk İktisadi Düşüncesinin Oluşumunda Ulum-u İktisadiye ve İctimaiye Mecmuasının Yeri" adlı tez tezi ile yüksek lisans ve aynı kurumda 2019 yılında "Zihniyet Araştırmaları Bağlamında Sabri Ülgener'in Araştırma Yöntemi ve Klasik Kaynaklarının Kritiği" adlı tezi ile doktora derecesini aldı. Hâlen Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

MEHMET BERK YALTIKIR

Tarihçi, yazar. 1987'de doğdu. 2010'da Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü, 2014'te aynı bölümde yüksek lisansını tamamladı. 2009'dan beri çeşitli internet sitesi ve fanzinlerde, dergilerde araştırma yazıları ve öyküleri yayımlamaya devam ediyor. Eserlerinden bazıları şunlardır: *Yedikuleli Mansur, Istrancalı Abdülharis Paşa, Karanlığın Şahidesi, Türk Kültüründe Vampirler-Oburlar, Anadolu Korku Öyküleri 2, Anadolu Korku Öyküleri 3-Yılğayak, Gio Ödülleri 2013 Seçilmiş Öyküler, Güçoburlar.*

İÇİNDEKİLER

Takdim	9
Teşekkür	13
Münir Süleyman Çapanoğlu, Hayatı ve Eserleri	15

ESRARENGİZ İSTANBUL

No: 1 Ebü'l-Hüdayi Yazıyor, <i>el-Üfürük, el-Üfürük!..</i>	31
No: 2 Fedâkârân-ı Millet Cemiyeti'nin Baskını	37
No: 3 "Küçük Efendi" Kara Kemal'in Adamları	42
No: 4 Balozla Gazinoları Ayıran Fark	45
No: 5 Şimdi Sıra Parsa Toplamağa Gelmişti	48
No: 6 Kızın Şanoya Çıkıp Söylediği İki Telli	51
No: 7 On İnkilerin Başı Abdullah Paşa!	54
No: 8 Eleni'yi Bir Çuval Gibi Omuzladı, Merdivenleri İndi	59
No: 9 Beş Külhanbeyi Arkasından Yürüdüler	62
No: 10 Sokak, Muharebe Meydanına Döndü	64
No: 11 Abdülhamid'in Atiyesi: 10.000 Lira Sükût Hakkı [Sus Payı]!	68
No: 12 Hediye Değil, "Hakk-ı Sükut! [Susma Hakkı]"	71
No: 13 Topkapı Meyhaneleri Çok İtibardaydı!	75
No: 14 Nihayet Şarkılar Uçkur Havasına Dönerdi	77
No: 15 Yemeni Hakkı Nedir Bilir misiniz?	81
No: 16 Verilmiş Sadakaları Varmış?	84
No: 17 Aynalı	87
No: 18 Kırk Yıllık Köçek Gibi Kıvırıyor!	91
No: 19 Yağlı Kuyruk Bir Toraman	95
No: 20 Raconsuz Bir İş!	99
No: 21 "Gözüm Aydın, Bir Cenaze Geliyor!"	103
No: 22 Mortoculukta Renkli Kolluk Neye Yarar?	106
No: 23 Kozalaklı, Baldıranlı Bir Mahalle: Mezarlıklar	109

No: 24 Dudak Kirazla, Yanak Elma ile Nasıl Mübadele Edilir?	113
No: 25 Her Zamanki Gibi Kapanmayan Perde	116
No: 26 Hayatın Garnitürü Nedir?	119
No: 27 Fesi Düştü, Kel Meydana Çıktı!	123
No: 28 Allah'ın Bildiğini Kul Ne Bilir?	125
No: 29 Ne Şiş Yansın Ne Kebap!	128
No: 30 Kim Öle, Kim Kala?..	131
No: 31 Günler Geçti... Haftalar Geçti...	134
No: 32 Dünya Yüzündeki Ahiret İskelesi	136
No: 33 Gerdeğe Giren Damat Merak ile...	139
No: 34 Niyet Bakar, Taratorlu Fala [Bakla Falına] Bakar...	143
No: 35 Nohut Sofa, Bakla Oda...	147
No: 36 Raconsuz İşler Namussuzluktur	151
No: 37 Meyhane Her Akşamki Gibi Yükünü Almıştı	154
No: 38 Sol Bacağından Sıcak Sıcak Bir Şeyler Aktığını Fark Etti: Kan Kan	157
No: 39 Kaç Çeşit Kabadayı Var, Bilir misiniz?	159
No: 40 İçmedi mi Yüzüne Baksan Beline Kadar Kızarır, İçti mi ?..	163
No: 41 "Ahlat Ağa...", "Ançiz...", "Paçoz..." Ne demektir, Bilir misiniz?	167
No: 42 Açılın Yoksa Yıkırım!	171
No: 43 Dayak Yemekten de Zevk Duyulur mu?..	174
No: 44 Polis Vazifesini Gören Mektepliler	178
No: 45 "Namus mu? Ver On Paralık!.."	181
No: 46 Kopuklar mı?.. Şerlerine Lânet!..	185
No: 47 Bir Yumrukta Göz Nasıl Kör Olur?	188
No: 48 Adamakılı Patakladı, Kafasını Yardı, Sonra...	192
No: 49 "Bize Yan Bakan Var mı?.. Biz Çeşmemeydanlıyız Bel!.."	195
No: 50 Boğdular mı? Dayaktan mı Öldü?	199
No: 51 18 Yerinden Vurulduktan Sonra...	204
No: 52 Çerkez Ziya, Matlı Mustafa...	208
No: 53 Asılmaya Giderken Gazel Okuyor?!	213

No: 54	Günü Gününe Jurnal!..	217
No: 55	Mezarlıkta Hortlak Var!..	221
No: 56	Eski Devrin Meşhur Piyasa Yeri: Kapalıçarşı	224
No: 57	“Ellerin Bıçaklara Gelsin Herif, Etimi Kopardın!..”	228
No: 58	“Hepsini Mum Gibi Yaptı!”	232
No: 59	“Yasakçı!” Ne Demektir Bilir misiniz?	236
No: 60	Çok Süratli Bir Hareketle Bıçağı Alnına Yerleştirdi	239
No: 61	Eski Hovardalar, Gizli Fuhuş Evlerinin Camlarını Neden Hamurla Kırarlardı?	242
No: 62	Kabadayılarda Kafa Göz Kalmadı	245
No: 63	Canı Denize Girmek İsterse...	248
No: 64	Salih, Üç Kardeşler Kahvesinde...	251
No: 65	Ekmeğini Gayretinden Çıkaranlarla, “Matbah-ı Âmire”den Bekleyenler...	255
No: 66	Celvelo! Celvelo!	258
No: 67	Ölümlerden Ölüm Beğen!..	261
No: 68	Kamayı Kaldırdı ve Birden Sapladı	264
No: 69	Önüne Kim Çıktı İse Zımbaladı!	268
No: 70	Hacamatçılar!	270
No: 71	Rahat Rahat Rakılarını İçseler Ne Âlâ!..	274
No: 72	Horoz Kendi Çöplüğünde Öter!..	277
No: 73	Kurûn-ı Vusta [Ortaçağ] Şövalyeleri Gibi...	280
No: 74	“Aftos Avukatos!”	284
No: 75	Merhaba Kör Kadı!	287
No: 76	Utanma Saatleri Geçince	289
No: 77	Hafiyeliğin Remzi [Sembölü]: Nar Çiçeği Fes!	291
No: 78	Sarhoş Geliyor Varda!	293
No: 79	Gece Mezarlıkta Helva Nasıl Pişer?	297
No: 80	Pelte Peltek Tekrarladı: Eyif!	300
No: 81	Akşamın Mahmurluğunu Giderecek Bir İlaç: Sütü Sabah Rakısı!	302

No: 82 Eski Zamanda Çingene Kavgaları Nasıl Olurdu?	306
No: 83 Keramet Kimde? Suad'da mı, Usturada mı?	310
No: 84 Tıpkı Günahkâr Bir Kadın Gibi...	314
No: 85 Yüzlerce Liraya Mal Olan Eğlenceler	316
No: 86 Anam, Babam, Yanma Sen!..	318
No: 87 Esrarkeşler Arasında	321
No: 88 “Yuf” Neye Derler? “Sekiz Telli” Nasıl Yapılır?	325
No: 89 Uskumru Balığı Yanmamış Kömür Üstünde Nasıl Pişer?	327
No: 90 Dünyanın En Müthiş Sefalet Eksiri [İksiri]: Kokain!	330
No: 91 Kokain Köşelerinde...	333
No: 92 Felâketlerin, Sefaletlerin ve Günahların Tohumunu Ruhumuza Eken Korkunç ve Mürâi [İkiyüzlü] Bir Şeytan Kokain!	334
No: 93 Beyaz Zehrin Yaptıkları	338
No: 94 Eroinoman Kadınlar!..	340
No: 95 Hem Yürür Hem Uyur! Nedir O Bil!	343
No: 96 “Köküne Kibrit Suyu!”	347
No: 97 Eski Meyhanelerin Demirbaş Bir Eşyası Vardı: Şair!	349
No: 98 Meyhaneye Serdik Postu, Bir Kadeh Ver Aman Kosti!	353
No: 99 “Sana Ben Hayli Zaman Oldu Abayı Yakalı!”	356
No: 100 Eski İstanbul Meyhanelerinin Bir Hususiyeti...	359
No: 101 Banka Gişesi Gibi İşleyen Meyhane!	362
No: 102 Eski Rıhtım Gazinosu	365
No: 103 Bir Rakı Nevi Daha “Çalkama”...	367
No: 104 Meyhane Kapılarında Sarhoş Bekleyen Küfeciler!	370
No: 105 Eski Muharrirler Nerelerde İçerlerdi?	375
No: 106 Karagün Meyhanecisi: Hacı Bey!	379
No: 107 Meyhaneye Postu Seren Bir Şair: Remzi Baba!	387
No: 108 Yazdığı Bir Gazeli Okumak İçin Ta Bakırköy'e Kadar Yaya Giden Adam?	390

TAKDİM

Eski İstanbul'un sosyal yaşamı, kabadayılık başta olmak üzere muhtelif alt kültürleri, hatıratların ayrıntılarında gömülü kalmış eğlence hayatı son yıllarda okurların ilgisini çekmektedir. Özellikle Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemi toplumundaki eğlence hayatına ilişkin yeni çalışmalar bu ilginin yoğunluğu hakkında bir fikir verebilir. Bununla birlikte kabadayılar söz konusu olduğu zaman, giysileri ve naralarıyla Türk sinemasından Ramazan eğlencelerine zihnimize kodlanmış, popüler bir alt kültür söz konusu olsa da haklarındaki kaynaklar maalesef sınırlıdır.

Gazete tefrikalarından kitaplaştırılan *Sayılı Fırtınalar: Eski İstanbul Kabadayıları* adlı eseriyle Refi' Cevad Ulunay (ö. 1968), romanlaştırarak aslında bir asır evvelki İstanbul'un sokaklarına, kahvehane köşelerine kamera tutan bir belgesel sunmuştur bize. Resmi kayıtlarda ve gazetelerin adli vaka sütunlarında kendine pek az yer bulan, hatta neredeyse görünmeyen karanlık sokaklarına giren bir kameradır bu. Çünkü suçla da temas eden, racon ile yasaların sınırları arasında gidip gelen bir alt kültürü, günlük yaşama ne kadar sinerse sinsin içerisinde yaşayıp da tanımlamak kolay değildir. Kabadayılar romanlarda ve öykülerde, tiyatro oyunlarında, film ve dizilerde argolarıyla, raconlarıyla, isimleriyle pek sık anılsalar da yazıya geçirilirken aynı ilgiyi görememişlerdir. Yazılı kanunların ötesinde konumlanan bir "âlem" in yazıya geçmesi öyle meşakkatlidir ki, bu konuyu araştıracak kimselerin tıpkı o devrin polis hafiyeleri gibi elde büyü-

teçle cımbızla dolaşıp belgeleri, hatıratları, romanları, mektupları, türküleri ve halk deyişlerini deşelemesi, malzemeyi büyük bir titizlikle toplaması gerekmektedir. Üstelik bulunacak bilgi kırıntılarının da çoğu zaman eksik, yanlış değerlendirilmiş olması muhtemeldir. Refi‘ Cevad Ulunay’ın söz konusu eserinde bu sebeple kabadayılardan tarihine dair bazı kısımlar karanlıktadır. Meşrutiyet devresindeki ve Mütareke dönemindeki kabadayılık vakalarına fazla değinilmemiştir, en önemlisi ise müellif, kabadayılar âlemini neden ve nasıl bu kadar yakından tanıdığından da bahsetmez.

İşte şimdi elinizde bulunan ve takdim yazısını okuduğunuz *Esrarengiz İstanbul* adlı bu çalışma, kabadayılar tarihinin karanlıkta bulunan kısımlarına tutulan bir fener gibi imdadımıza yetişmektedir. Eski İstanbul’un yeraltına, kabadayılara, netameli eğlence yerlerine dair sayısız detay sonraki sayfaların ardında okurları bekliyor!

Münir Süleyman Çapanoğlu’nun 1937’de bitirdiği, 1938’de *Son Telgraf* gazetesinde tefrika edilen, fakat sağlığında kitap olarak yayımlanmak şansı bulamayan çalışması *Esrarengiz İstanbul*, Sultan İkinci Abdülhamid döneminden (1876-1909) başlayarak Meşrutiyet’e ve 1920’lere uzanan yeraltı dünyasını, kabadayıları, külhanbeylerini, karanlık sokakları ve belli yerlerde de batakhaneleri, meyhaneleri ve gazinoları anlatıyor. Ayrıca devrin edebiyat ve basın dünyasının günlük yaşantılarına dair epey ilginç detayları paylaşıyor.

Kabadayılardan kaç çeşidi vardı? İsim isim, semt semt kabadayılar neredeydi ve vukuatları nelerdi? Hangi silahları, nasıl kullanırlardı? İstanbul’un hangi mahallelerinde, hangi mekanlarında takılırlardı? Argoları, jargonları, raconları neydi? Kabadayılardan siyasetle ilişkisi, mafya döneminden çok önce nasıl başlamıştı? 1913’te Sinop sürgününde eski kabadayılarla birlikte

hangi gazeteciler kumarhane açıp işletmişlerdi? Ünlü gazeteci ve kabadayılar hakkındaki en önemli kaynağı yazıya geçiren Refi' Cevad Ulunay, İstanbul'da kulüp işletmiş miydi? Mahmud Şevket Paşa suikastında hangi kabadayılar rol oynamış, katillerden birinin akrabası olan hangi ünlü yazarın ismi vakaya karışmıştı?

Sadece kabadayılar mı? Hayatlarında eğlencelerin mühim bir yer tuttuğu hovardalar, çapkınlar nasıl âlem yaparlar, nelerde eğlenirlerdi? Eski çapkınlar, hovardalar evlere nasıl gizlice girerdi? Kabadayılar hasımlarıyla nasıl kavga ederdi? Hangi semtlerde, hangi ünlü isimlerin devam ettiği mekânlar vardı? Külhanilerin gizli gizli uğrağı olmuş randevu yerleri nasıldı? Meyhanelerin müdavimi şairler ve edipler kimlerdi? 1930'lara dek İstanbul'u kasıp kavuran, keyif verici maddeler etrafında şekillenen alt kültürler nelerdi?

100-120 yıl evvelki İstanbul'un karanlık ve esrarengiz binbir âlemi ve çehresinin sizleri beklediği bu kitabı büyük bir heyecanla hazırladık. Zira kabadayılar tarihine dair neredeyse kayıp, unutulmuş bir eseri, kitap olarak okura kavuşturacak olmanın şevkini bir an bile yitirmedik. Okurlara verimli bir okuma keyfi yaşatabilmek ümidiyle dönemin kelimelerini, argo tabirlerini, bazı ünlü isimleri tek tek dipnotlarla açıkladık. Üstat Münir Süleyman Çapanoğlu'nun, "(Esrarengiz İstanbul) istikbalde [gelecekte] eski İstanbul'un hayatını tetkik edecekler için bir me haz [kaynak] olursa benim için ne mutlu!.." sözleriyle bitirdiği tefrikasının son bölümünde vurguladığı gibi, böylesine kıymetli bir çalışmayı okura kazandırmanın, araştırmacıların istifadesine sunmanın kıvancını yaşıyoruz.

Dr. Şaban Bıyıklı – Mehmet Berk Yaltırık
Temmuz 2024, İstanbul

TEŞEKKÜR

Elinizdeki kitap, yirminci yüzyıl Türk basınının önde gelen isimlerinden Münir Süleyman Çapanoğlu'nun eserlerinin yeniden yayımlanmasını amaçlayan bir “toplu eserler” projesinin ilk halkasını oluşturmaktadır. *Esrarengiz İstanbul*, Çapanoğlu'nun bugüne kadar gazete köşelerinde kalmış tefrikalarından sadece biridir. Yazarın bir kısmını sonradan kitaplaştıracak şekilde tasarladığını tahmin ettiğimiz bu tefrikaların yayımlanması da “toplu eserler”i kapsamındadır. Çapanoğlu'nun vefatından sonra bibliyografyasına katılacak olan eserler bunlarla sınırlı değildir. Yazarın sağlığında hazırlayıp ömrü vefa etmediğinden yayımlamaya fırsat bulamadığı iki önemli kitabı da ilk kez yayımlanacak eserleri arasına katılmayı beklemektedir.

Çapanoğlu, altmış yıllık meslek hayatında yirmi binden fazla yazıya imza atmış ve ömrü boyunca kalemiyle geçinmiş üretken bir yazar, aynı zamanda, üstat kabul ettiği Ahmet Rasim gibi “bir İstanbul rindi”, onun gibi “meclis, gönül ve muhabbet adamı”dır. Bu bakımdan onun eserleri gibi hayatı üzerinde çalışmayı da öğretici ve heyecan verici bir uğraş, hâlen devam eden bir yolculuk süreci olarak gördüğümü belirtmek ve bu süreçte yardımlarını gördüğüm kişileri burada anmak isterim. Çapanoğlu'nun eserlerinin yeniden yayımlanmasını başından beri teşvik eden ve yazarın biyografisi başta olmak üzere ihtiyaç duyduğum her an samimi katkı ve yardımlarını esirgemeyen Ali Birinci ho-

camıza teŖekkürü keyifli bir borç bilirim. Babasının toplu eserlerinin yayımı konusunda yakın ilgisi ve destekleri için Cem Çapanoğlu'na Ŗükranlarımı sunarım. *Esrarengiz İstanbul*'da birlikte çalıştığımız Mehmet Yaltırık'a, metnin notlandırılması ve eski tabirlerin günümüz Türkçesine aktarılması hususunda teŖekkürü bir borç bilirim. Son olarak eserin yayımını titiz ve dikkatli çalışmasıyla hayata geçiren VakıfBank Kültür Yayınları'nın Yayın Danışmanı Ekrem Demirli ve Proje Editörü Ömer Uzunağaç'a ve kitap editörlüğünü üstlenen Harun Tuncer'e de teŖekkür ederim.

Kitap baskı aşamasına girmek üzereyken sevgili eşim Nilüfer Hülya'yı kaybettim; bu kitabı, onun aziz hatırasına adıyorum...

Şaban Bıyıklı
Üsküdar

MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU, HAYATI VE ESERLERİ

DR. ŞABAN BIYIKLI

Münir Süleyman Çapanoğlu, Süleyman Tevfik Bey ve Zekiye Hanım'ın oğulları olarak 1310 (1894)¹ yılında İstanbul, Beyazıt'ta Soğanağa Mahallesi Yahnikapan Sokağı'nda bir konakta dünyaya geldi.² Anne ve babası birkaç nesildir Osmanlı sivil ve asker bürokrasisine önemli isimler vermiş olan Çorum ve Batum kökenli ailelerden geliyordu. Anne Zekiye Hanım, Çürüksu'nun nüfuzlu Gürcü hanedanlarından birine mensup olan Çürüksulu Ali Paşa'nın (1829-1911) kızı idi.³ Ali Paşa kendisine bağlı yerel kuvvetlerle 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'na katıldıktan sonra Kırım göçmenlerinin Anadolu'ya yerleştirilmesine öncülük etmiş ve nihayet ailesiyle birlikte İstanbul, Aksaray'a yerleşmişti. Çapanoğlu'nun babası Süleyman Tevfik Bey, Şûrâ-yı Devlet'in çeşitli şubelerinde kâtipliklerde bulunduktan sonra 1916 yılında Bahriye Nezareti'nden yine kâtiplik göreviyle emekli olmuştu.⁴ Süleyman Tevfik Bey'in babası

1. Reşad Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul 1949, C. 7, s. 3734.

2. Hafi Kadri Alpman, *Portreler*, Şile Matbaa ve Kutu Fabrikası, İstanbul 1972, s. 54; Reşad Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul 1949.

3. Oktay Özel, "Çürüksulu Ali Paşa ve Ailesi Üzerine Biyografik Notlar", *Kebikeç Dergisi*, Sayı 16, 2003, s. 94-144.

4. BOA, DH. SAİD. 23/251. Münir Süleyman Çapanoğlu'nun "Hoşsohbet, nüktedan, zevk ehli, güzelliğe ve güzel sanatlara âşık" biri olarak tarif ettiği babası, yakın çevresinde "Miras-yedi Süleyman" olarak tanınmıştır. Ancak onun "Miras-yedi"liği kelimenin çağrıştırdığı "babadan kalan mirası har vurup harman savurmaktan" ziyade misafirperverliği ve dostlarına karşı cömertliğiyle ilgilidir.

Ali Rıza Bey (1842-1918) de Şûrâ-yı Devlet'te çeşitli kademelerde vazife yaptıktan sonra Şûrâ-yı Devlet azalığına yükselmişti.⁵ Ali Rıza Bey'in babası Seyda Mehmed Emin Bey (ö. 1882) ise Hariciye nazırlarından Hulusi Ahmed Paşa'nın kardeşi idi ve Divan kaleminde Evâmîr-i Mühimme müdürlüğünden emekli olmuştu.⁶ Seyda Mehmed Emin Bey'in (ve Hulusi Ahmed Paşa'nın) babası muhtemelen ilmiye mensuplarından olan Çorumlu Ebubekir Efendi'dir.⁷

Çapanoğlu, eğitim hayatına gayriresmi olarak Beyazıt Camii'nde başladı. Bu caminin imamı Ziyaeddin Efendi ile müezzini Mustafa Efendi'den okuma yazmayı öğrendi. Daha sonra hepsi evlerinin yakınlarında bulunan Gedikpaşa mektebinde, Şemsül-Marîf'te ve Menbaül-İrfan'da eğitimine devam etti. Lise eğitimini, bir süre Üsküdar İdadisi'ne devam ettikten sonra, Hadîka-i Meşveret İdadisi'nden mezun olarak tamamladı. Aynı zamanda henüz küçük bir çocukken evlerindeki Aspasya adında bir Rum kadından Fransızca dersleri aldı. Daha sonra Şâir Mehmed Celâl'den edebiyat, Şehbenderzâde Ahmed Hilmi'den felsefe ve İslâm tarihi hakkında özel dersler aldı. Şâir Rıfki kendisine tasavvufu tanıttı. Liseden sonra İstanbul Dârülfünûn'u Edebiyat Fakültesine girdi. İkinci sınıftayken I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle askere alındığından eğitimine ara vermek zorunda kaldı.⁸ Askerlik görevini Trabzon'da yapıp döndükten sonra eğitimine devam etmedi.

Ahmet Rasim'in *Fuhş-ı Atik* adlı eserinde söz edilen "Süleyman", Çapanoğlu'nun babasıdır. Burhan Felek de bazı yazılarında Süleyman Tevfik Bey'den söz eder. Ayrıca bkz. 19 Eylül 1944 tarihli *Vakit* gazetesi, sayfa 5.

5. BOA, DH. SAİD. 4/8.

6. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, c. 5, (Eski Yazıdan Aktaran Seyit Ali Kahraman), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1498.

7. Mahmut Akpınar, "Osmanlı Hariciye Nazırları (1836-1922)", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2015, Sayı 35, ss. 173-205.

8. Çapanoğlu'nun gazeteciler cemiyetine vermek üzere kaleme aldığı, hâlen kurumdaki dosyasında bulunan hâl tercemesi.

Çapanoğlu, babasının yakın dostu ve evlerinin daimi misafiri olan Ahmet Rasim'in etkisiyle çocuk yaşta gazeteciliğe heves etti. Gazeteciliğe adım atınca da meslekteki üstadı ve piri olarak kabul ettiği Ahmet Rasim'in izinden gitti. Onun gibi çok yazan ve birçok sahada kalem oynatabilen bir gazeteci oldu.

Çapanoğlu'nun ilk yazısı üstadının desteğiyle 1327 (1909) yılında *Yeni Hisler* gazetesinde çıktı. İki yıl kadar sonra yine Ahmet Rasim'in yönlendirmesiyle Mihran Efendi'nin *Sabah* gazetesinde staja başladı. Stajdan sonra *İkdam*, *Peyam* ve *Alemdar* gazetelerinde muhabir, musahhah, sekreter yardımcısı, yazı işleri müdürü olarak başladığı uzun gazetecilik hayatında döneminin önde gelen İstanbul gazetelerinin çoğunda ve Anadolu gazetelerinin bazılarında çalıştı. I. Dünya Savaşı yıllarında Maarif Nazırı Şükrü Bey'in çıkardığı *Zaman* gazetesinde ve Lütfü Demirhan'ın çıkardığı *Mizan*'da muhabirlik yaptı. Mütareke yıllarında *Ter-cümân-ı Hakikat* gazetesinde Anadolu'nun resmî tebliğlerini takip etti; *İdrak* gazetesinde yazı işleri müdür yardımcısı ve yazar, *İleri* gazetesinde muhabir, *Payitaht* gazetesinde sekreter, muhabir ve makale yazarı, *Yeni Gazete*'de muhabir, *Yeni Gün*'de önce muhabir, sonra fıkra yazarı ve yazı işleri müdürü olarak çalıştı. Yine mütareke yıllarında Bursa Valisi Ziver Bey ve yazar Ali Nejat'la *Tatlı Sert* isimli bir mizah gazetesi çıkardı.

Çapanoğlu ağırlaşan sağlık sorunları nedeniyle aktif gazeteciliği bıraktığı 1960 yılına kadar hız kesmeden yazmayı sürdürdü. Bu yıllarda *Haber*, *En Son Dakika*, *En Son Havadis*, *Son Telgraf*, *Yarın*, *Vakit*, *Açıksöz*, *Son Havadis*, *İstiklal*, *Hakimiyet*, *Tekamül*, *Hür Adam*, *Türk Sesi*, *Yeni İstanbul* gibi günlük ve haftalık onlarca gazetede çalıştı ve *Jale*, *Kehkeşan*, *Donanma*, *Rûbab*, *Kadınlar Dünyası*, *Hanımlar Alemi*, *Şebab*, *Hizmet-i Umumiye*, *İslam Mecmuası*, *Karagöz*, *İstanbul Ansiklopedisi*, *Radyo Dünyası*, *Siyaset*, *Pazar Haftası*, *Yurt Sesleri*, *Yeni İnci*, *Resimli İnci*, *Edebiyat Alemi*, *Ufuk*, *Büyük*

Doğu, Tarih Hazinesi ve Resimli Tarih gibi birçok dergide yazılar yayımladı.

Çapanoğlu yazı hayatında çok sayıda müstear isim kullanmıştır. Gazeteciler cemiyetindeki dosyasında otuzdan fazla müstear ismi olduğu yazılıdır; kendisi başka bir yerde bu sayının kırktan fazla olduğunu söylemiştir. Bizim tespitlerimize göre Çapanoğlu, elliden fazla takma ad kullanmıştır. Bu müstear isimler şunlardır: Ali Fuad, Alp, Ak Saçlı, Aşk Doktoru, Babacan, Burhan Cevat, Candan Er, Cancığer, Cem Oyaoğlu, Çağanoz, Delifişek, Derlemeci, Dilli Düdük, Emin, Falaka, Gündüz, Gündüzalp, Halk Feylesofu, Heyamola, H. İbrahim Bahri, Hulusi Kodaman, Hüseyin Rüşdi Tırpan, Istakoz, İzmarit, Kalender, Karabiber, Karides, Karadayı, Köpük, Laedri, Mastar, Mehmet Münir, Musluk, Münir Salman, Münire Süleyman, M. H. Zal, Nakil, Necip Revnak, Neyyir Selman, Neşide Çapanoğlu, Pervin Safa, R. Sabit, Sabit Çelebi, Sapan, Süha Benli, Süha Bülent, Sohbet Sever, Şaziye Süleyman, Tarım Dede, Tarih Karıştıran, Torpil, Yeni Tıfli, Kalender Kemter.

1942 yılında Neşide Gözgör Hanım'la evlendi. Bu evlilikten 1943'te Sevide Oya ve 1946'da Cem adlarında iki çocuğu olmuştur. Eşi Neşide Hanım 1988, kızı Oya 2022 yılında vefat etmiştir. Oğlu Cem Çapanoğlu, elli yıl boyunca çalıştığı Türkiye Gazeteciler Cemiyeti idare müdürlüğü vazifesinden Kasım 2023 itibarıyla emekli olmuştur.

Çapanoğlu, kırk yıla yakın faal bir gazetecilik hayatından sonra 1950 Şubat'ında İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'ne asli üye olarak kabul edildi. Bu yıllarda öteden beri muzdarip olduğu şeker hastalığı aktif gazetecilik yapmasına imkan vermeyecek kadar ağırlaşmış ve tedavilere rağmen hastalıktan sol gözü görmez hâle gelmişti. Bu sebeple 1960 yılının başlarında sohbetler ve basın hatıraları hakkında yazılar yazdığı *Havadis*'ten aynı yılın son

aylarında da *Şehir* gazetesinden ayrıldı. Bir süre sonra bu kez sağ gözü katarakta bağlı olarak görme yetisini yitirdi ve ölene kadar karanlıkta kaldı. Yine de mesleğini ve tek geçim vasıtası olan kalemmini bırakmadı. Bu dönemde bir yandan Gazeteciler Cemiyeti'nin kütüphanesiyle ilgilenirken bir yandan da çocuklarına ve bazen yakın dostlarına telefonla dikte etmek suretiyle gazetelere makaleler, sohbetler, tefrikalar yazdı; yayımlamayı planladığı kitaplar üzerinde çalıştı. Onun basın tarihine ilişkin eserlerinin tümünün 1960-70 yılları arasında yayımlandığını kaydedelim.

20. yüzyıl Türk basın tarihinin önde gelen isimlerinden olan Münir Süleyman Çapanoğlu, 1 Temmuz 1973 Pazar günü saat 14.00'te İstanbul'da vefat etti. Ölümünden kısa bir süre önce dostu Hafi Kadri Alpman'a Eyüp'teki aile kabristanına gömülme istediğini vasiyet olarak bildirmiş ve bu konuda yardımını istemişti. Fakat vasiyeti yerine getirilemedi ve 2 Temmuz 1973'te Feriköy Mezarlığı'na 52. ada 428 numaralı kabre defnedildi. Eşi Neşide Hanım da aynı yerde gömüldür.

ESERLERİ

Münir Süleyman Çapanoğlu eskilerin “velut” kelimesiyle nitelendirdikleri türden üretken aynı zamanda hikâye ve romandan tarihe, mizahtan ilmî konulara dek birçok alanda yazabilen çok yönlü bir kalemdir. Altmış yıla yakın meslek hayatında elliden fazla müstear ad kullanmış, yüzden fazla gazete ve dergide binlerce, muhtemelen yirmi binden fazla, yazı yayımlamıştır. Bu yazıların büyük kısmı yayımlandıkları gazete ve dergi köşelerinde beklerken bir kısmı Çapanoğlu'nun sağlığında kitaplaştırılmış, bir diğer kısmı da yazarın ömrü vefa etmediği için muhtemelen kitaplaşma teşebbüsü halinde kalmıştır. Bütün bunlardan tah-

min edilebileceği gibi Çapanoğlu'nun kitap ve yazılarının bir dökümü –benzeri birçok meslektaşınıninki gibi– henüz ortaya konmuş değildir.

Çapanoğlu'nun tespit edebildiğimiz kitaplarını, ilk yayın tarihlerine göre bir liste halinde veriyoruz.⁹ Yazarın sağlığında yayımlamaya imkan bulamadığı (çeviri dışındaki) kitapları ise ayrı bir başlıkla listenin sonuna eklenmiştir. Yayımlanmamış kitap isimlerinin yanına koyduğumuz açıklamalarda, ilgili kitabın kayıp olup olmadığı, değilse nerede olduğu belirtilmektedir.

ÇAPANOĞLU'NUN YAYIMLANMIŞ KİTAPLARI

- 1914 *Düşün Gecesi*, Mesai Matbaası, İstanbul 1916, Hikâye
- 1916 *Siyahlar İçinde*, Roman
Bizde Kadınlık, Deneme
- 1918 *Günahtan Sonra Uzun*, Hikâye
Gölge ve Leke, Mensur Şiirler
Ayın Hikayeleri
İkinci Koca

9. Hazırladığımız liste, Çapanoğlu'nun 1960 tarihinde yayımlanan *Basın Tarihimizde İlave* adlı eserinin sonuna "Münir Süleyman'ın Basılmış Eserleri" başlığıyla eklediği liste, Gazeteciler Cemiyeti'ndeki dosyasında bulunan kendisi ve eserleri hakkında 1960'larda yazdığı bir metin ile Reşat Ekrem Koçu'nun 1965 tarihini taşıyan *İstanbul Ansiklopedisi*'ndeki Çapanoğlu hakkındaki yazısına dayanmaktadır. Erol Üyepazarcı'nın Çapanoğlu hakkındaki bir makalesinde yazarın eserleriyle ilgili açıklamalarından da yararlanılmıştır. Bkz. Erol Üyepazarcı, *İlginç ve Üretken Bir Yazar: Münir Süleymanoğlu ve Yapıtları*. Listeyi en son Cem Çapanoğlu'nun görüşlerine sunma imkanı bulduğumuzu da belirtelim.

- 1919 *Kara Koncolos*, Roman
- 1935 *Kağıt ve Zar Oyunları*, Akşam Basımevi, İstanbul
- 1938 *Atatürk'ün Ölmez Sözleri*, Başarı Basımevi, İstanbul
- 1939 *İnönü'nün Ölmez Vecizeleri*, Başarı Basımevi, İstanbul
- 1942 *Neyzen Tevfik: Hayatı, Eserleri, Nükteleri ve Bilinmeyen Tarafları*, Çığır Kitabevi, İstanbul
- 1943 *Zeybek Kara Haydarlar*, Rıza Koskun Matbaası, İstanbul
- İnsan Kasapları*, Rıza Koskun Matbaası, İstanbul
(Neşide Çapanoğlu adıyla)
- 1945 *Hitler: Ne idi? Ne yaptı? Ne oldu?*, Bengü Yayınları, İstanbul
- 1949 *En Güzel Bektaşî Nükteleri*, Bozkurt Kitap ve Basımevi, İstanbul
- 1954 *Öpüşmek Hangi Ayda Tatlıdır*, Raşit Bütün Basımevi, İstanbul
- 1958 *İstanbul Şairi Yahya Kemal: Hayatı, Hatıraları, Nükte ve Fıkraları-Onun İçin Neler Söylediler, Neler Yazdılar?*, Yeni Matbaa, İstanbul
- 1960 *Basın Tarihimizde İlave*, Hür Türkiye Dergisi Yayınları, İstanbul

1961 *80 Yıllık Gazetecimiz: Asaf Konselitçi*, Hür Türkiye Dergisi Yayınları, İstanbul

Basın Tarihine Dair Bilgiler ve Hatıralar, Hür Türkiye Dergisi Yayınları, İstanbul

1964 *İdeal Gazeteci Efendi Babamız Ahmet Mithat*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul

Türkiye’de Sosyalizm Hareketleri ve Sosyalist, Hilmi Pınar Yayınevi, İstanbul

1967 *Basın Tarihimizde Parazitler*, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul

1970 *Basın Tarihimizde Mizah Dergileri*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul

Basın Tarihimizde İlave’nin sonunda yazarın çıkmış kitaplarından sonra “Yakında Çıkacak Olanlar” ve “Hazır Olanlar” başlıkları altında Çapanoğlu’na ait yirmi kitap ismi verilmiştir. İlk ve ikinci başlıktan birer kitap (*Basın Tarihimizde Mizah Gazeteleri, Aşksız Yaşayamam*) dışında bu kitaplardan hiçbiri yayımlanmamıştır. Yayımlanmayan kitaplardan birkaçı dosyalar halinde Cem Çapanoğlu’nda bulunmaktadır. Diğerleri ise bir sebeple namevcut durumdadır. Cem Çapanoğlu’nda olan ve hiç yayımlanmamış kitaplar ise şunlardır:

1. Edebiyatımızda ve Gazeteciliğimizde Nam-ı Müstearlar

Reşat Ekrem Koçu bu eser hakkında şu notu düşmektedir: “Münir Süleyman Çapanoğlu, çalışamayacak hâle gelinceye kadar büyük

emekler sarfı ile *İstanbul Basınında Müstear İsimler* adı ile bir lügatçe hazırlamıştır ve bir kitap hâlinde bastırmak imkanını bulamamıştır. Aslında ise o lügatçe *İstanbul Basın Tarihi*'nin 'bir önemli faslından ibarettir.' ("Münir Süleyman", *İstanbul Ansiklopedisi*, cilt 7, s. 3734).

2. Masal Olan Hayatlar (Ölen Fikir ve Sanat Adamları, Başyazarlar)

Münir Süleyman Çapanoğlu'nun son yıllarında üzerinde çalıştığı kitaplardan biridir.

3. Meddahlar ve Hokkabazlar

4. Şair Eşref